

KLISZEK NÉMETH NOÉMI¹**Szent Borbála kultuszának története és aktualitása a „tüzérek” körében****The History And Relevance Of St. Barbara’s Cult Within The “Artillery”****Absztrakt**

Tanulmányomban a tüzérek védőszentjét szeretném bemutatni a kezdetektől napjainkig. Szent Borbála kultusza olyan hagyományosan keresztény értékeket jelenít meg, mint a hűség, az önfeláldozás, az erkölcs vagy a segítő szándék. Kultikus tisztelete a tüzérek körében a puskapor feltalálása után alakult ki. Példaképként, védőszentként tekintettek rá, hozzájárult a haderőn belüli etikai rend kialakulásához. Bemutatása sokat segíthet a modern haderőben napjainkban is felmerülő etikai kérdések körüljárásában is.

Kulcsszavak: védőszent, tüzér, kultusz, hagyomány

Abstract

In this study I would like to show the patron saint of artillerymen from the beginning to the present days. The cult of Saint Barbara displaying traditionally Christian values such as loyalty, self-sacrifice, morality, and helper will. Her cult has emerged among the gunners after the invention of gunpowder. They regarded her as a role model and a patron saint, she’s contributed to reconfirm the ethical order in the army. This presentation can help a lot of ethical issues of the modern armed forces today.

Keywords: Patron Saint, artilleryman, cult, tradition

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató - National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: kliszekn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8902-1355

BEVEZETÉS

A fegyvernemi védőszentek kultusza a kereszténység évszázadai alatt fokozatosan alakult ki. A tisztelet kialakulásánál egyszerre volt szempont a katonai erények gyakorlásának ideája, a szakma iránti elkötelezettség és elhivatottság. Mivel a történelem folyamán a harcászat férfias foglalkozásnak számított, így logikusan a fegyvernemi védőszentek is a férfi szentek közül kerültek ki. Mindössze négy női szent vált a haderőben is tiszteltté, köztük találjuk Szent Borbálát, a tűzérkek védőszentjét.²

Szent Borbála története nem szerepel sem az autentikus kora keresztény írásokban, sem a Szent Jeromosnak tulajdonított Mártírológia eredeti változatában. Tisztelete mégis világszerte elterjedt, és ma is erős. Első írásos emlékei a VII. századtól jelennek meg szír, örmény, görög és latin nyelven. Egyértelmű azonban, hogy a gyökerei jóval korábbra nyúlnak vissza annak ellenére, hogy a források nem említik. A hivatalos katolikus naptárból 1969-ben ugyan kikerült, mivel legendája történeti alapját kétségesnek ítélték, addigra azonban kulturális beágyazottsága annyira megerősödött, hogy tisztelete a későbbiekben sem szűnt meg.³

1. SZENT BORBÁLA KULTUSZ KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

Hiteles történeti források nem állnak rendelkezésünkre Szent Borbáláról. Az életéről szóló legendák több változatban is elterjedtek, a hagiográfiában szereplő életrajzi adatok pedig ellentmondásosak. Nem ismert, hogy pontosan mikor élt és mikor szenvedett vértanúságot. Legendájának különböző változatai más és más időpontokat jelölnek meg életére.⁴

A feljegyzések szerint Borbála ereklyéit halála után Nikomédia egyik templomába vitték, amely Krisztus után 378-ban keresztény templom lett. 565-ben Justinianus császár Borbála csonthajait Konstantinápolyba vitette, majd Rómába került, végül 795-ben Nagy Károly Piacenzhában helyeztette el. 1003-ban a velencei Szt. Márk templomba helyezték át, majd 1009-ben a Buranó melletti Torcelloba. Innen később az ereklye egyes darabjai Rómába, Manuába, Brüggebe, Kölnbe és a Mödling melletti Szt. Gabrielben lévő missziós házba kerültek el.⁵

Bár Szent Borbála élete nem bizonyítható, de kultusza mégis már a VII. századtól dokumentált. A középkorban kialakuló Borbála kultusz alapját a hithez való töretlen hűsége, valamint segítő szándéka képezi. A kultikus tiszteletéről szóló XV. századi francia feljegyzésekben a neki tulajdonított 13 csoda egyik fontos része, hogy tisztelői halálos baleset

² További női védőszentek az egyes fegyvernemeknél: a mennyekbe felvett Szűz Mária, a repülőhajózó katonák védőszentje, Fogolykiváltó Boldogasszony, a katonai fogvatartottak védőszentje, Loretói Madonna, a légiszállító katonák védőszentje

³ Wikipédia.hu: Szent Borbála, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

⁴ JÁRMAI ERVIN: Szent Borbála a bányászok védőszentje, Veszprém, ÉDBVH Rt., 1994. CatholicSaints. Info: Szent Borbála: <http://catholicsaints.info/saint-barbara/>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

⁵ Szent Borbála Baráti Társaság: Szent Borbála élete és kultusza <http://szentborbala.gportal.hu/qindex.php?pg=8503881>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

esetén mindaddig életben maradnak, amíg nem részesülnek az oltáriszentségben és az utolsó kenetben. A művészek emiatt gyakran ábrázolták úgy, hogy kezében cibóriumot,⁶ felette ostyát tart. Ebben az általánosan elfogadott felfogásban gyökerezett Borbála kultusza, amelyet tovább erősített, hogy a XII-XIII. század óta annak a 14 segítőszentnek a sorába tartozott, akiket nagy bajban, halálos szorongatottságban hívtak segítségül.⁷ Ezek közül a szentek közül választották ki később a különböző foglalkozások a védőszentjüket. Borbála legendája pedig lehetőséget adott arra, hogy egymástól lényegesen eltérő foglalkozást űzők is őt tiszteljék patrónusukként. A XV. században a bányászok védőszentje lett. Ennek nincs különösebb magyarázata, legendája a bányászattal nem áll összefüggésben. A veszélyes körülmények között dolgozó bányászok azonban Borbálához fordultak a leggyakrabban, mint segítőszenethez.⁸

Mivel a legenda szerint atyját villámcsapás és tűz emésztette el büntetésképpen, miután megölte saját lányát, kultusza olyan szakmák számára vált meghatározóvá, amelyek valamilyen kapcsolatban álltak a robbanással vagy a tűzzel. Így lett a hirtelen és készületlen halál, a villámcsapás és tűzvész elleni oltalmazó. Neki ajánlották a hegycsúcsokat és az erődítményeket. A régi építőmesterek, kőművesek, cserepesek pedig a torony miatt tekintettek rá védőszenként, amelyben lakott.

A VIII. században terjedt el az a szokás, mely szerint vihar és várható villámcsapás közeledtére harangszóval figyelmeztettek. A harangozók és harangöntők ekkor kezdték el védőszenként tisztelni, s tiszteletük jeléül a vészharangra is rávésték nevét vagy képmását. A harangöntők egyben ágyúöntők is voltak, ők kezelték a háborúkban az ágyúkat, ők voltak tehát az első tűzérek. Így lett Szent Borbála a puszkapor feltalálása után a tűzerek védőszentje is.⁹ Erről tanúskodik az 1529-ből származó első történelmi adat is, amelyben a firenzei várórség parancsa Szent Borbálát már, mint a tűzerek védőszentjét említi meg.

Kultuszának európai megjelenése és elterjedése kapcsán eltérőek az adatok. A történelmi Magyarország területén azonban már az 1300-as évek végén készítek freskókat, amelyeken Szent Borbála és Szent Katalin képe látható. Legkorábbi ábrázolása egy VIII.

⁶ Cibórium: A római katolikus és az anglikán szentmisék kelléke, az áldozáshoz használt ostya őrzésére szolgáló kehely. Wikipédia.hu, <https://hu.wikipedia.org/wiki/Cib%C3%B3rium>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

⁷ JÁRMAI ERVIN: Szent Borbála a bányászok védőszentje, Veszprém, ÉDBVH Rt., 1994. A 14 segítőszent kultusza a XIV. században az Európa-szerte pusztító pestis járvánnyal kapcsolatban jelenik meg. Három püspök: Balázs, Erazmus és Dénes, három harcos: Ákos, Eusták és György, három ifjú: Cyprián, Pantaleon és Vítus, három szűz: Borbála, Katalin és Margit, valamint Kristóf és Egyed tartozik közéjük. A művészi alkotásokon jellemzően Szűz Mária köré csoportosítva láthatók. Borbálát leggyakrabban Szent Katalinnal, Szent Margittal és Szent Dorottyával ábrázolják együtt, de sokszor egyedül is megjelenik.

⁸ Szent Borbála Baráti Társaság: Szent Borbála élete és kultusza <http://szentborbala.gportal.hu/gindex.php?pg=8503881>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

⁹ Szent Borbála Baráti Társaság: Szent Borbála élete és kultusza <http://szentborbala.gportal.hu/gindex.php?pg=8503881>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

Katolikus.hu: Szent Borbála, <http://www.katolikus.hu/szentek/1204-235.html> (letöltés ideje: 2016. március 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

századi festmény (Róma, St. Maria Antiqua templom), de a IX. századtól már szenteltek neki templomokat, imahelyeket, alakja pedig gyakran megjelenik oltárképeken és bekerül a martirologiumokba is.¹⁰

Ünnepe már a Pray-kódexben (1192-95, itt olvasható a Halotti beszéd is) megtalálható. Legendáját Temesvári Pelbárt (1435k.-1504) nyomán az Érdy-kódexben (karthausi névtelen 1527), illetve a középkor legnépszerűbb könyvében a Legenda Aurea-ban (Jacobus de Voragine OP 1229k.-1298) olvashatjuk.¹¹

2. SZENT BORBÁLA ÉS A TÜZÉRSÉG KAPCSOLATA

A haderőben a Szent Borbála kultusz kifejezetten a puszkapor feltalálása után erősödik meg. Mégis számos korábbi emlék árulkodik arról, hogy korábban is tisztelték a fegyveres erőknél. A középkorban például Szent Borbálát katonai pajzsokon, illetve hajókon is ábrázolták. A későbbiekben pedig az ágyúkon és a hadszertárokra jelent meg. A régi osztrák-magyar lovasztízi szabálykosarakon Szent György és Szent Borbála gyakori motívum volt.¹² Korai feljegyzések szerint V. Károly (1519-1556) német-római császár idejében a tüzérségi lőszabályzat előírta, hogy mikor a tüzér a golyót az ágyúba teszi, a torkolat fölé a kereszt jelét kellett rajzolni¹³ és Szent Borbálát kellett segítségül hívni.¹⁴ A rajnai tartományokban, Elszász-Lotharingiában és Franciaországban szintén megünnepelték a tüzérsztek december 4-én Borbála napját.¹⁵

Az első világháború után Hugo Kerchnawe vezérőrnagy szerkesztésében jelent meg egy könyv,¹⁶ amelyben bemutatta az akkori tüzérség helyzetét. Bemutatójában Szent Borbála fiainak nevezi a tüzéreket és ez a rövid utalás is azt jelzi, hogy a kultikus tisztelet akkoriban is élt.

Magyarországon több évszázados hagyománya szerint a tüzérek minden évben megünneplik védőszentjük, Szent Borbála napját. A hagyományápolás egyik szép példáját olvashatjuk az 1941. augusztus 1-én Nagyváradon újra elindított Gábor Áron Honvéd Tüzérség Hadapródiskola beszámolójában. Az Osztrák-Magyar Monarchia idejére visszanyú-

¹⁰ Wikipédia.hu: Szent Borbála, https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Borb%C3%A1la, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

JÁRMAI ERVIN: Szent Borbála a bányászok védőszentje, Veszprém, ÉDBVH Rt., 1994.

¹¹ Táborilelkész.hu: A katonák egyházi hírei, Szent Borbála vértanú, a tüzérek védőszentje, <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-borbala-vertanu/>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

¹² KALMÁR JÁNOS: Az Országos Hadtörténelmi Múzeum fegyverkiállítás. Hadtörténelmi Közlemények, 22. évfolyam, Budapest, Hadtörténelmi Intézet, 1975. p 778–785.

¹³ UJHÁZI LÓRÁND: „Il roulo e la collocazione delle benedizioni nella Chiesa e nell’ordinamento canonico, FOLIA THEOLOGICA 2009,20: pp. 271-293.

¹⁴ ÉGER KRISZTINA: Szent Borbála <http://raketaezred.hu/index.php/rolunk/toertelmuenk/150-szent-borbala>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

¹⁵ SZENDREI JÁNOS: Magyar hadtörténelmi emlékek külföldi múzeumokban Hadtörténelmi Közlemények 1922-1923. évfolyam, Budapest, 1923) p. 269.

¹⁶ KERCHNAWE, HUGO (szerk.): Ehrenbuch unserer Artillerie, Reichsbund der Artillerievereinigungen Österreichs, Wien, 1935. Hadtörténelmi Közlemények 1935. évfolyam Budapest, 1935.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

ló hadapródiskolák a közvetlen tiszt- és részben az altisztképzés oktató intézetei voltak. Ezek között két magyar iskola, a pécsi és a nagyváradi képviseltette magát, amelyek 1897-1918 között folytattak képzést, majd a második világháborúban ismét megkezdték működésüket.

A nagyváradi iskolában a tüzér hadapródokkal szemben magas szintű tanulmányi kötelezettségeket támasztottak, amelyek arra a tüzérmítoszra építettek, mely szerint a tüzérnek különbnek és tanultabbnak kell lennie a többi katonánál. Ez a gondolkodásmód a hagyományok ápolásában is erősen élt. A hadapródiskola jelmondata is kifejező volt: „Tüzérbecsülettel előre.” Szent Borbála tiszteletét a hadapródiskolás tüzérek is folytatták. A parancsnok külön Borbála-napi parancsot készített, ekkor került sor előléptetésekre, dícséretre, díjak kiosztására. A legjobb tüzér Borbála-kardot, a legjobb lovas Borbála-sarkantyút kapott, nevüket pedig serlegbe vették.¹⁷

Ismeretes az is, hogy 1942-ben Irányelvekben rögzítették többek között a katonai hagyományápolás alapelveit. Ebben fogalmazták meg, hogy a katonai iskoláknak folytatniuk, illetve szükség szerint pótolniuk kell a katonai hagyományok felelevenítését. Ez éppúgy vonatkozott a magyar történelemben példamutató katonai hagyományokra, mint a fegyvernemi szentek, köztük Szent Borbála tiszteletére és ünneplésére.¹⁸

A magyar tüzérek Szent Borbála tiszteletét még a II. világháború végén is felfedezhetjük. Egy akkori napló tanúsítja, hogy 1945. december 4-én tartott Borbála napi ünnepségre hogyan készültek az akkori tüzérek.

IDÉZETEK A NAPLÓBÓL:

„1945. november 13.

Ősi tüzér szokás szerint szent Borbála nevében (kezdem el) e napló folytatását, és büszkeséggel tölt el az a tudat, hogy e napló folytatója „remek írásom” ellenére pont én lehetek...

1945. november 23-25.

...Megérkezett Budapestről Attl alhadnagy bajtárs s rögtön hozzáfogott (a) „Borbála” rendezésének. A tekercs itt születik mellettem, nagyszerűnek ígérkezik...¹⁹

1945. november 26-28.

Javában készül a Borbála-tekercs. Attl alhadnagy bajtárs már megismertetett egy-két részletével... ..Szinte a késő éjszakába nyúló beszélgetések folynak a közelgő „Borbáláról”. Sajnos, még problémák vannak: nincs megfelelő helyiség, a meghívók sem mentek még ki. Na de mindez nem számít, a „Borbála” mégis remekül fog sikerülni... Ma az utolsó

¹⁷ MARTINKÓ JÓZSEF: A magyar királyi honvéd hadapródiskolák, Honvédségi Szemle, Budapest, 1996./6. szám, p. 22-31

¹⁸ OROSZI ANTAL: A magyar katonakép alakulása a két világháború között, Honvédségi Szemle, Budapest, 1992./1. szám, p. 28-29.

¹⁹ A Borbála-napi ünnepségen olvasták fel. Az osztálynak és tagjainak életével, tevékenységével foglalkozó humoros írás

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

nap (28-a), hogy e naplót írom, mert átadom Juhász Dániel hadnagy bajtársnak, aki az új segédtsízt. Bizonyára örül ez a napló is, hogy megválnak az én csúnya írásomtól, és szebb betűkkel folytatódik...

1945. november 30.

Nekem újdonság, de szintén „Borbála” nevében kezdem e napló vezetését. Elődöm, Karloczy Győző hadnagy, az osztály törzs segédtsíztje volt. Bízom abban, hogy lesz elég erőm és tudásom az új munkakörrel járó feladatok megoldásához ...

1945. december 1.

Mindenütt örömtől csillogó szemű, mosolygós tűzérarcot látunk. Boldogok, mert most fogjuk megtartani a nagy Borbála-ünnepet. Magam is nagyon féltettem az ülőrészem az avatástól. Forster hadnagy bajtárs az őrségnek osztja majd szét a Borbála-csomagokat. A mai tiszt gyűlésen tapasztaltam, hogy vannak az osztálynál élelmes emberek. Egyikük a Borbála-napon – úgy látszik – sokat akart enni, és igényes is, mert erre a célra egy ökröt talált lőni – úgy kell neki!

1945. december 3.

Ma reggel V2 9-kor az osztálytörzs az iroda előtt sorakozott. Utolsó Borbála-próba, mert holnap lesz a nagy ünnepély.

1945. december 4.

Elérkezett a nagy nap ...

Délelőtt templomozás és a terem végső rendezése folyt. A vendégek egyre gyülekeztek, majd megkezdődött az ebéd. A kisbéri szovjet parancsnokságról több ezredes is jelen volt. Az ebéd után megkezdődött a műsor: mindenekelőtt Szűcs István ezredes, az ezredparancsnok üdvözölte a meghívott vendégeket. Utána Zalavári szakaszvezető és Mossányi tizedes szaválata hangzott el. Ezután következett a nap fénypontja: Atli alhadnagy bajtárs felolvasta a Borbála-tekercset – nagy tetszésnyilvánítás kíséretében.

Ezt követően felavatták a tűzereket: többek között engem is. Elverték az ülőrészemet... A műsor után következett a fiatalok kedvenc szórakozása, a tánc...²⁰

3. SZENT BORBÁLA TISZTELETE NAPJAINKBAN

A második világháború után a szentek tiszteletére hivatalos formában nem volt lehetőség, ám a tűzerek 1987 óta ismét nyilvánosan ápolhatják és megünnepelhetik fegyvernemük napját. A felelevenített hagyományápoláshoz régi ludovikás tisztek adományoztak korábbi ereklyéket, képeket, plaketteket.²¹

²⁰ Hadtörténelmi Közlemények, 23. évfolyam, (1976) 7. 1. szám Részletek a 11/I. honvéd táborig tűzér-osztály naplójából. Közli: Molnár Pál. – Hadtörténelmi Intézet, Budapest, 1976. p. 116–151.

²¹ FURJÁN ATTILA: Tűzér fegyvernemi nap a Nemzetvédelmi Egyetemen, http://www.zmne.hu/Forum/04első/tuzer_.htm, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
MLINÁRIK LÁSZLÓ: Szent Borbála ünnepén, Az „Új Borbála Kard átadási okirata, <http://www.zmne.hu/Forum/03janfeb/tuzer.htm>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

A hagyományőrzés területén a tűzér szakirány az egyik legnagyobb múlttal rendelkező szakiránya. Célja visszatérni azokhoz a hagyományokhoz, amelyek a fegyvernemen belül erősítik az összetartozás érzését, az egymás iránti tiszteletet, megbecsülést és a szeretetet. Ezt reprezentálja a Szent Borbála tiszteletére állított és felszentelt szobor, a 2002-ben az "ÚJ BORBÁLA KARD"²² tiszteletbeli díjának megalapítása, valamint a Pintér József által 2004-ben alapított Szent Borbála szobor.

Az ÚJ BORBÁLA KARD a legkiemelkedőbb teljesítményű tűzér hallgatók eszmei (erkölcsi) elismerésére szolgál. Ezen elismerés legjobb kifejező eszköze a kard, amely szimbolizálja a legnemesebb katonai erényeket, a hősiességet, az állhatatosságot, az erőt és a haza ügyei iránti elkötelezettséget. A díjat a Tűzér tanszék oktatóinak javaslatára a kiemelkedő tanulmányi munkája elismeréseként adományozzák a végzős tűzér hallgatók közül legjobb eredményt elérő hallgatónak. A kitüntetett hallgató feladata a Szent Borbála napi ünnepségen, hogy a Borbála szobor megkoszorúzása után a felszentelt szobor előtt fogadalmat tett és a szobor előtt fél térdre ereszkedett frissen avatott tűzérjelölteket tűzérre fogadja.

A Szent Borbála szobrot az az aktív szolgálatban álló tűzér kaphatja, aki

- a beosztásával szemben támasztott követelmények maradéktalan teljesítésén túl emberi magatartásával és szakmai eredményeivel jelentős mértékben hozzájárult a tűzér fegyvernem jó hírnevének kialakításához, megőrzéséhez és növeléséhez;
- magas színvonalú szakmai, oktatói és tudományos kutatói tevékenységét mind vezetői, mind kollégái, mind a beosztottai (hallgatók) elismerik;
- kiemelkedő munkájával hozzájárult a tűzér szakma ismeretanyagának megújításához, az új alkalmazási módszerek kidolgozásához. Személyes közbenjárásával hozzájárul a tűzér fegyvernemnél kiemelkedő személyiségek tehetségének kibontakoztatásához, a kutatói utánpótlás neveléséhez, egyetemi oktatók esetében segítette a tudományos diákkörök munkáját, valamint a doktori képzést;
- aktívan részt vett a fegyvernem hazai és nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésében, a legkiemelkedőbb szakmai (tudományos) munkát végző tűzértiszt kapja.²³

2004-óta az ünnepség részét képezi a tűzér hallgatók számára az ún. „Borbála-avatótálon” szervezött avatópálinka elfogyasztása. 2011-től pedig a „Szent Borbála” Tűzér Alapítvány (Nagyvárad Tűzér Bajtársi Kör) által alapított „Borbála-érem” arany, ezüst és bronz fokozatát (tanulmányi eredménytől függően) adományozzák a végzős légvédelmi és tábori tűzér részére.²⁴

²² A Ludovika Akadémián korábban alapított "BORBÁLA KARD" másolata, amelyet "ÚJ BORBÁLA KARD" elnevezéssel vezettek be

²³ MLINÁRIK LÁSZLÓ: Szent Borbála szobor, <http://www.zmne.hu/klhtk/borbalkard/borbalaszobor.htm> (letöltés ideje: 2016. április 10.)

²⁴ SZABÓ TIBOR: A tűzértisztképzés a rendszerváltástól napjainkig, Honvédségi Szemle, Budapest, 2013./6. szám, p. 66-67.

ÖSSZEFOGLALÁS

Minden közösség azonos a saját múltjával, a hagyományok ápolása pedig mindig is fontos szempont volt a haderőnél. Jól látható, hogy más fegyvernemekhez hasonlóan a tüzérség esetében is a védőszent korokon átívelő és a modern életben is jól elhelyezhető kultikus tisztelete komoly szerepet játszik. Ez a tisztelet az évszázadok alatt sem csökkent. Folyamatosan idomult az adott kor szellemiségéhez, mindig megtalálta helyét és szerepét a tüzérek életében. A történelmi hagyományok vizsgálata során látható, hogy a hétköznapokra vonatkoztatva nincsenek örökérvényű igazságok. Azok a hagyományok maradnak fenn, amelyek általános, alapvető emberi értékeket képviselnek, nem sértenek egyéni érdekeket és érzelmeket. A globalizálódó világ nyújtotta folyamatosan változó kihívások miatt a fegyveres testületek részéről is egyre nagyobb igény fogalmazódik meg egy adott közösség etikai és erkölcsi értékrendjének stabilizálására, megerősítésére. A hagyományápolás minden társadalomban fontos. Fenntartja és növeli az együvé tartozás élményét, a védőszenthez kapcsolódó morális, erkölcsi és etikai kérdések pedig szilárd alapot képezhetnek a Magyar Honvédség jövőbeli tüzérsége számára is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. CATHOLICSAINTS.INFO: Szent Borbála: <http://catholicsaints.info/saint-barbara/>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
2. ÉGER KRISZTINA: Szent Borbála <http://raketaezred.hu/index.php/rolunk/toertelmuenk/150-szent-borbala>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
3. FURJÁN ATTILA: Tüzér fegyvernemi nap a Nemzetvédelmi Egyetemen, http://www.zmne.hu/Forum/04elso/tuzer_.htm, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
4. HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK, 23. évfolyam, 1976) 7. 1. szám Részletek a 11/l. honvéd táborig tüzérosztály naplójából. Közli: Molnár Pál. – Hadtörténelmi Intézet, Budapest, 1976. p. 116–151.
5. JÁRMAI ERVIN: Szent Borbála a bányászok védőszentje, Veszprém, ÉDBVH Rt., 1994.
6. KALMÁR JÁNOS: Az Országos Hadtörténelmi Múzeum fegyverkiállítása. Hadtörténelmi Közlemények, 22. évfolyam, Budapest, Hadtörténelmi Intézet, 1975. p. 778–785.
7. KATOLIKUS.HU: Szent Borbála, <http://www.katolikus.hu/szentek/1204-235.html> (letöltés ideje: 2016. március 22.)
8. KERCHNAWE, HUGO (szerk.): Ehrenbuch unserer Artillerie, Reichsbund der Artillerievereinigungen Österreichs, Wien, 1935. Hadtörténelmi Közlemények 1935. évfolyam Budapest, 1935.
9. MARTINKÓ JÓZSEF: A magyar királyi honvéd hadapródiskolák, Honvédségi Szemle, Budapest, 1996./6. szám, p. 22-31
10. MLINÁRIK LÁSZLÓ: Szent Borbála szobor, <http://www.zmne.hu/klhtk/borbalkard/borbalaszobor.htm> (letöltés ideje: 2016. április 10.)
11. MLINÁRIK LÁSZLÓ: Szent Borbála ünnepén, Az „Új Borbála Kard átadási okirata, <http://www.zmne.hu/Forum/03janfeb/tuzer.htm>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

12. OROSZI ANTAL: A magyar katonakép alakulása a két világháború között, Honvédségi Szemle, Budapest, 1992./1. szám, p. 28-29.
13. SZENDREI JÁNOS: Magyar hadtörténelmi emlékek külföldi múzeumokban Hadtörténelmi Közlemények 1922-1923. évfolyam, Budapest, 1923) p. 269.
14. SZENT BORBÁLA BARÁTI TÁRSASÁG: Szent Borbála élete és kultusza <http://szenborbala.gportal.hu/gindex.php?pg=8503881>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
15. TÁBORILELKESZ.HU: A katonák egyházi hírei, Szent Borbála vértanú, a tűzérek védőszentje, <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-borbala-vertanu/>, (letöltés ideje: 2016. március 22.)
16. UJHÁZI LÓRÁND: Il roulo e la collocazione delle benedizioni nella Chiesa e nell'ordinamento canonico, Folia theologica 2009, 20: pp. 271-293.
17. WIKIPÉDIA.HU: Szent Borbála, https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Borb%C3%A1la, (letöltés ideje: 2016. március 22.)